

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sefer Qiryah ne'emanah

kolel Nevi'im u-khetuvim

Sefer Yesha'yah

Shelomoh ben Yitshaq

Fyorda, 5567 [1806/1807]

א

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9839

ישעיה ב ג

צָרִים וּבְמַחְלוֹת עֲפָר מִפְּנֵי פֶחַד יְהוָה וּמִהֲדַר גְּאוֹנוֹ בְּקוֹמוֹ לְעַרְיָה אֶרֶץ:
(כ) בַּיּוֹם הַהוּא יִשְׁלַךְ הָאָדָם אֶת אֵלָיו כְּסָפוֹ וְאֵת אֵלָיו זָהָבוֹ
אֲשֶׁר עָשָׂה לוֹ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְחֹפֶר פִּירוֹת וּלְעִטְלָפִים: (כא) לָבוֹא
בַּנְּקֻרוֹת הַצָּרִים וּבְסַעֲפֵי הַסְּלָעִים מִפְּנֵי פֶחַד יְהוָה וּמִהֲדַר גְּאוֹנוֹ
בְּקוֹמוֹ לְעַרְיָן הָאֶרֶץ: (כב) חָדְלוּ לָכֶם מִן הָאָדָם אֲשֶׁר נִשְׁמָה
בְּאָפוֹ כִּי בְמָה נִחְשָׁב הוּא:

ג (א) כִּי הִנֵּה הָאֲדוֹן יְהוָה צָבָאוֹת מְסִיר מִירוּשָׁלַם וּמִיהוּדָה

מִשְׁעָן

ר ש י

הם מערות: בקומו: ליום הדין: לערוץ הארץ: לשבור רשעי הארץ:
(כ) להשתחוות לחפר פירות: כלמי ע"ז דמוות חפרפרות מוני שרטים:
שחופרין הארץ שקורין טלפ"א זלע"ז Talpa (זל"א מויל ווארף מלשון איטאלי'
וכן לועזרש"י ויקרא י"א י"ח): עטלפים: קלב"א שורי"ץ זלע"ז (הוא שחווה
זורי"ס Chauvefouris זל"א פלעדד מווי וכן ויקרא י"א י"ח ויש לפתור עוד
את חליליו אשר עשה לו להשתחוות ישליך האדם בחריצים וזנעיון שימנא לפניו
בשהולך לברוח ולהטמן: כב חדלו לכם מן האדם: שלא לשמוע למולכיהם
המתעים אתכם מאחרי להשתחוות למעשה ידיו: אשר נשמה באפו: אשר כל
חיותו וכחו תלויים בנשמת אפו שהיא רוח פורח שהיום ישנה זו ומהר תנא מונו
וקל וחומר לנלם למעשה ידיו שאין זו מומד ד"א חדלו לכם מכל הדרכים הרעים
ולמדו מן האדם: אשר נשמה באפו הראיתם למה נחשב הוא וקל וחומר לנלם
למעשה ידיו שאינו נחשב לכלום:

ג (א) מוסיר מירושלם וגומר: כלה מפורשת במסכת חגיגה שמונה עשר
קבלות קלל ישעיה את ישראל ולא נתקררה דעתו עד שאמר ירהבו הגער בזקן
והנקלה

מכלל יופי

ב (ד) לאתים, בא בדג"ש מקים הנח את מחרשתו ואת אתו: (ז) קצה, שם, ושרשו
קצה נפלס נכה והוא כמו קץ וחפסר שיהי' משרש קץ "ותהי' הה"ח" נוספת:
(ט) וישח "וישפל, זו ופתחה עבר במקום עתיד כמנהג הלשון: (יא) שפל, שועל
עבר לגזרת פעל בשקל כי חפץ בנת יעקב, וכן ועל כל בא ושפל וכן ושפל רום "חנאים
אלא שהו' ומהפכו לעתיד "": (כ) לחפר פרות, בשרש חפר כתב ויתכן לפרש בו עכץ שתי
מלות יתנו' פירושו מענין חפירה כלומר לחפור חפירות, וכן מנאנו בדברי רז"ל הלשון הזה
בענין חפירה באמרם פירא דסופלי פירושו חפירה שעושי' אמלכיים בה גרעיני התמרים, וכן
לשון המקרא הוא מן פיר התפוררה ארץ, ופירושו הפסוק ישליך האדם את אלילי זבחו ויבזה
הכל לרוב הצרה: או מפני שלא הישעו לו ויבא לחפור חפירו' להטמן שם כמו שעושי' העטלפים
שמסתתרים ביום בקורים, וכן אמר אחריו לנא בנקרת הנורים:

פאר
(כ)
מוי
טען
כען
ציה
ג

מפכ
מטע
ולכל
את
בנו
מלה
שחו
קלב
וידו
האר
ספ
המי
מע
הג
(ה)
זכן
הכ
הא
ובז

ג
מת
את
עוד
אז
יהי
ולכ
לה
נח
יס
ה

תרגום אשכנזי

פֶּאָר זײַנער הערהליכען מאַיעסטעט, דיא זיך ערהעבט, דיא ערדע צו ערשיטטערן.
 (כ) אין יענען טאַגען ווערפֿען מענשען גאַלד = אונד זילבער געצען הינוועג, געמאַכט,
 מוילווירפֿע אונד פֿלעדערמיווע אָן צו בעטען; (כז) קריכען אין שטיינריצע, רעט־
 טען זיך אויף פֿעלזענאַבהאַנג פֿאַר דעם פֿורכטבאַרען עוויגען, פֿאַר זײַנער העררליכ־
 זען מאַיעסטעט, דיא זיך ערהעבט, דיא ערדע צו ערשיטטערן. — (כח) ענט־
 ציהעט אייך דאָך דעם מענשען העררשאַפֿט, דער דורך דיא נאַזע אַטהעטעט; ער
 איזט יא פֿיר ניכטס געאַכטעט! —

ג (א) יא, זיה! דער הערר, גאַטט צבאֹות, ענטציהט ירושלים אונד יהודה אַל־
 לען

ב א ו ר

מפניהם (דברים ז') • והמפרשים הוסיפו על הכתוב שלא לצורך • (כ) להשהחוח •
 מטעמי המקרא נראה, כי הוא מוכיח על מה שלאחריו, וכן אחר הארמי: למסגד לטעותא
 ולבלמניח • גשעור הכתוב הוא, שניוס, אשר יקום ה' לשפוט יושבי תבל, ישלכו בני האדם
 את אליהם ועבדיהם, אשר עשו להם להשתחית לצורות שרנים נמאסים, ויביאו להתחנח
 צנורים ונסלעים מפני מורא יום הדון, וכאשר יבאר הנביא בפסוק שלאחריו • לחפר פרות •
 מלה אחת, אף שהיא ככתבת בשתי מלות • והם נורות ע"א בדמות חפרפרות, מיני שרנים
 שחופרים הארץ, שקורין טלפס (טאפעס) בלע"ז, (מוילווירפֿע) בל"א • ולעטלפֿים •
 קלנא ארין (שאָווע סורים) בלע"ז, (פֿלעדערמיווע) בל"א • (רש"י בתוספת באור) •
 וידוע הוא, שהחומות הקדמונות עבדו לכל חיות, מן הולך על ארבע, עד השרץ הארוך על
 הארץ, ובפרט המזכרים, אשר למדו ישראל את מעשיהם, שהם עבדו גם לנמחים, כאשר
 ספרו לנו רושמי קורות העתים • (כא) בנקרות הצורים • צמערות הצורים, ונקראו
 המערות נקרות, וכן ושמתך בנקרת הנור (שמות ל"ג), לפי שמנקרים צנורים ועושים גם
 מערות • (מדברי רד"ק) • ובסעיפי הסלעים • ויבאו גם כן להשגב בשיני הסלעים
 הגבוהים • ודמה אן הסלע לסעיף החילין הגבוה, וכן (שופטים ט"ו) בסעיף סלע עיטס •
 (הג"ל) • (כב) חדלו לכם מן האדם • אתמנעו לכוון מלאשת ענדל לאנשא • (הכסדי) •
 וכן תרגמתי • אשר נשמה באפו וכו' • האדם כאין נחש, כי צמעת רגע ימות, כי
 הנשמה באפו, כלומר קרובה ללחץ • ואמר באפו, כי רוח הקיים תלוי באף, כי דרך נקבי
 האף יבא החום הטבעי אשר בלב תמיד, וכן יכנס אליו דרך נקבי האף קרירות החויה,
 ונזה חיי האדם, כמו שידוע בחכמת הטבע • אם כן שחיי קצרים, נמה נחש הוא,
 ואיך יתכן לנטות עליו, או לירא מעונו • (מדברי רד"ק) •

ג (א) כי הנה וגו' • הנבואה הזאת הולכת עד פרשה ה' • ובה נזיר הנביא מעמד אומה
 ישראלית בימיו, איך אבדו חכמי לב, יועצים, יודעי אותות, גבורי כח וככנדי עם
 מתוך קהל ישראל, ומשלו תחתיהם תלושי דעת, ואנשי רשע, בוצעי צדע, והם השחיתו
 את הארץ, עד אשר מלאה חום, איש כל הישר בעיני יצרו הרע עשה • ובהמשך דבריו זכר
 עוד סבה כוללת להשחתת כל עם ועם, והיא ממלכת הנשים, להזנות עמן גבורי הארץ
 אשר ראוי להם לעמוד על המשמר מן הנר הנורר מכניב ולבלות כוחות נפשם וגופם, עד אשר
 יהיו כילדים חלשים, נסים לקול עלה נדף • והנבלות ההן תרגולנה את העם לתענוג החושים
 ולבקשת המותרות, כי הן רודפות בטבען אחר תכשיטיהן וכסף וסגלת מלכים ומדינות,
 להתקטט ולהתיפות לעיני מאהביהן, ורעה גדולה ומרה תנא משם • — וכלה הנביא בדברי
 נחמה בפרשה הבאה, ואמר, שיבא יום לה' נבחות, אשר יעביר בזמה ואמם מן הארץ,
 יסיר גאות הנשים הנואפות, ויבער האנשים הזרים • ואז כל הנשאים בערי הקדש ובארץ
 הצבי יהיו ישרים ותמימים, וה' יגן עליהם בכבודו ובשכינתו, וישגב להם תכדו וישועתו בכל
 מעשיהם

תרגום אשכנזי

לען אונד יעדען פֿאַרראַטה, אַל־לען פֿאַרראַטה אָן בראָד, אַל־לען פֿאַר־
 ראַטה אָן וואַססער; (ג) העלדען, קרוגסמענגער, ריכטער, פראָפֿהעטען,
 וואַהרוואַגער, ערפֿאַהרנע גרייזע; (ג) הויפטלייטע איבער פֿונפֿציג, אַנגעזעהנע
 מענגער, רעטהע, ווייזע דענקער, פֿערשטענדיגע בעשווערער. (ד) „ינגלינגע
 „געב' איך איהנען צו פֿירסטען, קנאַבען בעהעררשען זיא.“ (ה) דאָן פֿאַלק ווירד
 געדריקט, איינער דורך דען אַנדערן, יעדער פֿאַן זיינעם נעכסטען; ינגלינגע
 שטאַלצירען געגען גרייזע, ניכטסווירדיגע געגען פֿערעהרונגסווערטהע. (ו) וועג
 דעם זיך יעמאַנד אָן איינען פֿערוואַנדטען, אויס זיינעם פֿאַטערס הויז, שפּריכט:
 דוא ביסט וואָהל געקליידעט, זייא אינס פֿירסט! דוא קאַננסט דיזעם אונפֿאַלל שטיי־
 ערו; (ז) דאָן שווערעט יענער: איך קאָן נימאַנדען איינקערקערן לאַססען, איך
 האָב' ועלבסט וועדער בראָד, נאָך קלייד אים הויזע; מאַכט מיך ניכט צום פֿאַלקס־
 אַג

ב א ו ר

מעשיהם, כנימי קדם • משען ומשעגה • לפי שכל הענין לחזק כמנהג, שנה הענין
 צמלות אונות, זכר ונקבה • (מדברי רד"ק) • משען לחם וכו' • אולרות לחם, מאכל
 וזושה, אשר ישעני אנשי עיר עליהם לעת מזור • וכן תרגומתי • (ב) וקסם • יגתן תרגם
 ומיטתאל, האדם הכשאל, שיאלו את פיו על העתידות, כמו חוזה בכוכבים • (מדברי
 רד"ק) • וקן • שקנה חכמה ברוב שני חייו • (ג) וגשוא פנים • איש ככד, שגושיס לו
 פנים • וחכם חדשום • הוא מי שמתעסק בחכמות וקנה אותם וידעם • ופירוש חרשים
 מענין מחשבה, כמו אל תחרום על רעך רעה (משלי ג'), כי עיקר החכמה במחשבת הלב •
 (מדברי רד"ק) • וכן מתורגם אשכנזית • ונבון לחש • פירוש, מי שהוא נבון בחכמת
 הטענה והדבר, ואמר לחש, שהוא הדבור נסתי וננסת, כמו כי עבדיו מתלחשים (שמואל
 ב' י"ב), לפי שבענין זה הם דברי חכמים, כמו שכתוב (קהלת ט') דברי חכמים ננסת
 כשעיים • (מהכ"ל) • ואין דעתי נוסה בזה, כי באמת יש הבדל גדול בין הדבור ננסת,
 בקול ראוי להשמע, לדבור בלתי, אשר השפטים נעות, והקול לא יכנס באוזן השומע; ואין
 חכמים מתלחשים, בדברים דברי שכל, רק ידברו ביישוב הדעת, בלי נעקה וערבוזים • ולכן
 הקרוב אלי הוא דעת ר' אברהם בן עזרא ז"ל, שאור נבון לחש, איש מבין ללחוש ולהשביע
 סויות רעות, נחשים ועקרבים, וכדומה, ובאנשים האלה היו שאלים העמים הקדמונים,
 כנדע מספרי קורות העתים, וגם ישראל היו מאמינים בימי הנביא הזה בתועבות כאלה,
 כאמור למעלה (ב' וי"ו) • וענין הלחשה ידוע מכמה מקומות בספרי הקדש (ירמיהו ח' י"ו,
 תהלות כ"ח ה' וי"ו, קהלת י' י"א) • והנה אמר הנביא פה, שיעביר ה' מתוך בני ישראל את
 הקוסמים (ראה למעלה מזה פסוק ב') ואת המלחשים, אשר היו בוטחים בהם, לשאל ענה
 מפיהם • ועל פי הדברים האלה תרגומתי אשכנזית • (ד) ונחתי וגו' • הכתוב הזה הוא
 דברי האל יתברך אל הנביא • ותעלולים • כמו נערים, וכן עוללים שאלו לחם (איכה ד' ד') •
 (מדברי רד"ק) • וכן תרגומתי • (ה) ונגש העם • העם יהיה כגוש ודחיק, כי יבזי תחת
 ממשלת צעירים לימים, רקים ופוחזים, ולכן לא ישמעו לקול אריהם, וילחזו איש את רעהו,
 ואיש את קרובו • ומלת ונגש היא מבנין נפעל • ירהבו • ענין גאווה והתגדלות, כמו עוזרו
 רהב (איוב ט' י"ג) • ומה מתקן דברי חכמינו ז"ל (חגיגה פרק אין דורשין) שמה עשרה
 קבלות קלל ישעיה את ישראל, ולא נתקררה דעתו, עד שאמר ירהבו הנער וכו' • והנקלה
 בנכבד • ודשיט דריקור (הכשדי) • וכן מתורגם • (ו) כי יתפש • כאשר יפנה איש
 אל אחיו • לדבר עמו • ודרך בני אדם לתפוש בחניניהם, אס ירבו לקרנם אליהם •
 באחיו בית אביו • קרובו, אשר נשרו, אשר הוא ממשפחת אביו • שמלה לכה • ישלך
 מלבושי

משני
 ואי
 פני
 ותע
 ירה
 בית
 (ז)
 והנ
 יודע
 הכל
 ברא
 מן ה
 העל
 את
 וחז
 ומדו
 ככב
 עשי
 הז
 שאו
 בלט
 דד'
 קי
 ירו
 כול
 לה
 אין
 מלו
 הי
 לכ

משען ומשענה כל משען לחם וכל משען מים : (ג) גבור
 ואיש מלחמה שופט וגביא וקסם וזקן : (ג) שר המישים ונשוא
 פנים ויועץ וחכם הרשיים ונבון לחש : (ד) ונתתי נערים שריהם
 ותעלולים ומשלו בם . (ה) ונגש העם איש באיש ואיש ברעהו
 ירהבו הנער בזקן והנקלה בנכבד : (ו) כי יתפש איש באחיו
 בית אביו שמלה לכה קצין ההיה לנו והמכשלה הזאת תחת ירך :
 (ז) ישא ביום ההוא לאמר לא אהיה חבש ובביתי אין לחם ואין

שמלה

ר ש י

והנקלה בנכבד : (ב) וקסם . זה מלך שבאמר קסם על שפתי מלך : (ג) יועץ
 יודע לעבר שנים ולקבוע חדשים : וחכם הרשיים . שכשפותח בדברי תורה נעשו
 הכל כהרשיים : ונבון לחש . ראוי למסור לו סודי תורה שנתנו בלחש כגון מעשה
 בראשית ומעשה מרכבה : (ד) ונתתי נערים שריהם . חלו בני אדם המנוערים
 מן המצות : ותעלולים ומשלו בם . שועלים בני אדם חלשים ואני אומר לפי פשוטו
 תעלולים לינני בני אדם המתעללים בהן ומזיזין אותם כמו ועוללתי צעפר קרני
 את אשר התעללתי : (ה) ונגש העם . יהיו דחוקין . ונגישין זה על זה בתיגור
 וחירו' : ירהבו הנער בזקן . יתגדל הנער על הזקן : והנקלה בנכבד . כפשוטו
 ומדרשו יבא מי שחמורות דומות עליו כקלות וירבה צמי שהקלות דומות עליו
 ככבדות : (ו) כי יתפש איש באחיו . אשר יתפוש איש באחיו בצית אביו לאמר
 עשיר אתה בתור' ומהורת היא בידך כשמלה קצין תהיה לנו ותלמדנו : והמכשלה
 הזאת . שאנו נכשלים בה באיסור או בהיתר ובטומאה או בטהרה תחת ירך היא
 שאתה יודע להורות לנו . ד"א שמלה לך להלביש ערום . והמכשלה . פיילנז"ה
 זלע"ז (כמו פעליאז"ס , Faillance - זל"א מאנגל , פעהלר , עיין שמות י"ד ג'
 זד"ס המבלי-אין קצרים) ומחסרוני שאני מחוסר לחם תחת ירך להספיקני ולכך
 קצין תהיה לנו והוא משיב בביתי אין לחם ואין שמלה ומה טיבי לקצין : (ז) כשלה
 ירושלים . כלם חסירים ונפולים אין עוזר זה לזה ולמה כי מאנו לשמוע ועשה
 כולם מכעיסים) : (ז) ישא ביום ההוא . אין ישא אלה לשון שצועה הוא ישבע
 להם לא אהיה חובש לא אהיה מחובשי בית המדרש : ובביתי אין לחם ואין שמלה .
 אין צידי לא טעם משנה ולא טעם חגדה . ד"א לפי פשוטו לא אהיה חובש לא אהיה

שופט

ב א ו ר

מלבושי כבוד . והנה חסרה מלת ואמר במאמר הזה , ובתרגומי השלמתיו . קצין תהיה לנו .
 היה לנו להאש ולשר . והמכשלה ינו' . בידך להרים המכשול מדרך העם . ובשמוע הנבחר
 לבשי את הדברים האלה , אז (ז) ישא . ישבע . לא אהיה וגו' . לא אוכל לעבור בעם ,
 ולחבוש

ישעיה ג

שֹׁמְלָה לֹא תִשְׁימְנֵי קֶצֶין עִם : (ח) כִּי כְשָׁלַח יְרוּשָׁלַם וַיהוָה נָפַל
כִּי לְשׁוֹנֵם וּמַעֲלֵלֵיהֶם יָאֵל יְהוָה לְמִרוֹת עֵינֵי כְבוֹדוֹ : (ט) הַכָּרַת
פְּנֵיהֶם עָנְתָה בָם וַחֲטָאֲתָם בְּכֹדֶם הִגִּידוּ לֹא כְחָדוּ אוֹי לְנַפְשָׁם
כִּי גָמְלוּ לָהֶם רָעָה : (י) אָמְרוּ צְדִיק כִּי טוֹב כִּי פָרִי מַעֲלָלֵיהֶם
יֹאכְלוּ : (יא) אוֹי לְרַשָׁע רָע כִּי גָמַל יָדָיו יַעֲשֶׂה לוֹ : (יב) עָמִי
נִגְשָׁיו מַעֲלֵלִים וּנְשִׂים מְשָׁלוּ בּוֹ עָמִי מֵאֲשֶׁרִיהָ מִתְעַיִם וְדָרְךָ אֶרְחִיקָה
בְּלַעֲוִי : (יג) גָּצַב לָרִיב יְהוָה וְעַמְּךָ לְדִין עַמִּים : (יד) יְהוָה בְּמִשְׁפָּט
יָבֹוא עִם זְקֵנֵי עַמּוֹ וְשָׂרֵיו וְאֲתָם בְּעֶרְתָם הַכָּרָם גְּזֵלַת הָעָנִי בְּכַתִּיבָם :
(טו) מַלְכָם הִדְפְּאוּ עָמִי וּפְנֵי עָנִים תִּטְחַנּוּ נָאִם אֲדֹנָי יְהוִה צְבָאוֹת :
(טז) וַיֹּאמֶר יְהוָה יַעַן כִּי גָבְהוּ בְּגוֹרֵי צִיּוֹן וַתִּלְכְּבְּרָה נְטוּוֹרֵי גְרוֹן

ומשקרות

ססר' מה לכס קרי בטויות קרי

ר ש י

שופט שהוא חובש את הגדונים צבית הסוהר : (ח) כי לשונם ומועלליהם א' ה'
לנגדו להכעיסו : למרות עיני כבודו • להקניט לפני כבודו • ד"א ענייני כבודו :
(ט) הכרת פניהם • עון שהם מכירים פנים צדיק הוא ענתה צם לפני • ל"א
הכרת פניהם ניגרים הם צעות פניהם : כסדום הגידו לאחדו • צפרהסיא
עשו : (י) אמרו • למי שהוא צדיק כי טוב עשה : (יא) אוי לרשע רע • שהוא
רע לעמנו ורע לאחרים גורם רעלו ולהחרים בתנחומא והוקרא מוסב על אמרו
צדיק כי טוב לו ואוי לו לרשע : (יב) גוגשינו מעולל • ליגנים הם : וגשים משלו
צו • גשים נואפות משלו כמו שאמור למטה יען כי גבהו צנות ציון והטו לצם לרעה
לפיכך כל תלשים משלו בוויגהן חירגס לשון נשים : מאשריך • מדריכך שיש להם
לאשריך צדק טוב הם מתעים אוחך : בלעו • קלקלו : (יג) נצב לריב • של
ישראל מעומד שלא לדקדק צדינם : ועומד לדין עמים • מהעכב ומאריך צדינם של
אומות עמידה זו לשון עכבה : (יד) ה' במשפט יבא עם זקני עמו • שהיה להם
למחות וכנגד הרודי' בעם ה' יותר מדאי חומר אחס בערתם את כרמי אני קצפתי
מעט והחס ערתם לרעה : גזלת העני • דור שהיו עניים צמעשים טובים כל זה
במדרש הגדה ולפי פשוטו משמע כל העניין על ישראל : ועומד לדין עמים • הם
הצבטים : ואחס בערתם את הכרם • הזקנים והשרים אכלו את שאר העם :
(טו) מלכס • כמו מה לכס : הטחנו • תכתתו ותמעיתו לצוותם צדינם :
(טז) ומשקרות עינים • לשון הצטה • ד"א צוצעות עיניהם צסוקרא וצכחול :
הלך וטפוף תלכנה • לשון דבר קף על גבי חברו כמו אשר הציף ומתרגומין דאטיף
ק' ה' תה חרובה מסלכת צין שתי קצרות כדי שתהא נראית לפה למועלה מהם

ויוגהן

אנפיו
אונד
(ט)
דיא
זיר זע
רער
פערד
שען
(ג)
(ד)
"א
"ה
"צ
מער

ולח
אינ
ובמ
מלא
תרג
את
המ
הס
(ה)
(ד)
לצד
(י)
על
(מ)
אמ
כל
מכ
אח
שא
הנ
כן
א
ת
פ
זק

אנפיהרער! (ח) זא זינקט ירושלים, זא פֿעללט יהודה דאָהין! דען איהר רעדען
 אונד טהון איזט געגען דען עויגען, זיינער אַללזעהענרען מאַיעסטעט צווידער.
 (ט) איהרע געזיכטסציגע צייגען ווידער זיא — זיא פֿערקינדען איהרע זינדע, וזיא
 דיא סאָדאָמיטען, האַלטען זיכטס צוריקע; וועה איהרער זעלע! זיא בערויטען
 זיך זעלבסט דאָן איבעל. (י) פֿערקינדעט גערעכטען גוטעס! זיא געניסען איהר
 רער ווערקע פֿרוכט. (יא) וועה דען באַס האַפֿטען פֿרעלערן! זיא ווערדען נאָך
 פֿערדיהנסט בעלאָהנט. (יב) קנאַכען טרייבען מיין פֿאַלק אָן, ווייכער בעהערר
 שען עס; מיין פֿאַלק! דיינע לאַכרדענער לייטען איהרע, קריממען דיינע פֿאַדע. —
 (יג) אַכער דער עוויגע ערהעכט זיך, ריכטעט; טריטט אויף, ריכטעט פֿעלקער.
 (יד) גאַטט געהט אינס געריכט מיט זיינעס פֿאַלקעס עלטעסטען אונד פֿירסטען:
 „איהר פֿרעסעט דען וויינבערג אַב, דער אַרמען גערויכטעס גוט איזט אין איהרען
 „הייזערן. (טו) ווער ערלויבט אייך, מיין פֿאַלק דריקען, דער אַרמען אַנטליץ
 „צערמאַלמען?“ — שפּריכט דער עוויגע, גאַטט צבאֹות. (טז) ציין'ס מעג
 טער, שפּריכט דער עוויגע, געהן שטאַלץ איינהער, וואַנדעלן ליכטיגעלער, מיט
 פֿאַר

ב א ו ר

ולחבוש עושי רשעה נבית האסורים, כי אחי בעמי אין לי לא להס לאכול ולא נגד לבוש, ולכן
 אישכנס, שלא תשימו אותי לראש עליכם. (ח) לשונם ומעלליהם. קטאו לה' נפה
 ובמעשה להכעיסו. (מדברי רד"ק). למרוח עיני כבודו. הס מורדים בה', אשר כבודו
 מלא עולם, ועיניו משיטטות בכל הארץ. זה סוכת המלית האלה לדעתי, ועל דרך זה
 תרגמתי, להרחיק ההגשמה. (ט) הברת פניהם. נורת תאר הפנים, שנה מכירים
 את האדם, (פיוזאנאמיה) בלה"ע. ענתה בהם. פניהם יעיד עליהם, כי פועלי חן
 המה. וחטאתם וכו'. הס עזי מנא ומתגאים ברשעים, כמו שהיו עושים אנשי סדם, ולא
 הסתירו דבר מעליל תיהם הנשחתות. כי גמלו להם רעה. ארוגמו דתיית להון נשחא.
 (הכשי). וכן תרגמתי אישכנזית. (י) אמרו. יש אומרים שבו, כמו את ה' החמרת
 (דברים כ"ז), והישר בעיני, שהיא מלשון חמירה בלב ונפה. (נן עורא). צדיק.
 לנדיק. יאכלו. רבים על יסוד. (יא) גמול ידיו יעשה לו. לפי מעשיו יקבל שכרו.
 (יב) מעולל. כמו ותעלולים (למעלה מזה פסוק ד'), ובזה המלה הזאת בלשון יחיד
 על רבים, ורבים ככה. מאשריך. מי שאומר לך אשריך, וכן תרגם יוכתן משנכך.
 (מדברי רד"ק). וכן תרגמתי. בלעו. קלקילו. (הארמי). (יג) נצב לריב וכו'.
 אמר אל תחשבו, כי לא יענישכם האלה על הרעות שהעשו, כי בכל זמן הוא נכב ועומד לדין
 כל העמים, כל שכן עמו ישראל, שהשנאתו יותר עליהם, מפני שהם קרובים אליו יותר
 מכל העמים. (מדברי רד"ק). (יד) בערחם הברם. כמו רעיתם, כמו ובער בשדה
 אחר (שמות כ"ג), והכרס הם ישראל. (מדברי ר' עורא). גולה העני. מעט כספו,
 שאתם גוזלים מינו. (טו) מלכם. מה גדולה לקחתם לכם, להתנשא על קרב ה'.
 הטחנו. כמו חשקו, דרך משל על הקלות והנזיון. (ראש"ע). (טז) נטיות גרון.
 בן מהלך הנשים המתחנות ניוסין. ומשקרוח עינים. כלומר רמוזות להם עיניהן, שילכו
 אחריהן לבית, ותרגום עין שפתו (איוב כ') עינא דסקרתייה. (מדברי רד"ק). ועל פיזה
 תרגמתי. וטפוף. מנורת תרגום בארמית, אשר הנוף (דברים י"ד), כחדס שיניף על
 פני המים. (מדברי ר' עורא). והטעם הולכות בנחת ונקלות, כדרך היפות נכשים. ועל פי
 זה תרגמתי אישכנזית. וברגליהם תעכסנה. עיין טעם תרגומי בנאור משלי להכנס ה'

אישכ

תרגום אישכנזי

פארגערקטער קעהלע, שוועבען לייכט דאָהין — לאַקען מיט איהרען פֿיסלען :
 (ז) דרום מאַכט דער העדר איהרען שייטעל קאָהל, שטעללט איהרע רייצע בלאָן.
 (י) יא דער עוויגע שאַפֿט, יענעם טאַגעס, דיא פראַכט דער שוהע הינוועג,
 דיא פלאַרהויבען, דיא האַלכמאַנדע; (יט) דיא באַלאַמביוקסלען, דיא אַרמ־
 שפאַנגען, דיא שלייער; (כ) דיא קאַפֿצירדען, דיא קניאשפאַנגען, דיא שניר־
 כען, דיא בוזענטיכער, דיא אַהרגעהענגע; (כא) דיא פֿינגער־אונד נאַוערדינגע;
 (כב) דיא פֿייערקליידער, דיא מענטעל, דיא טיכער, דיא טאַשען; (כג) דיא
 פלאַרקליידער, דיא

ב א ו ר

אִיבֿ אִיבֿל (ז' כ"ב) • (יו) ושפּח • כמו מספּחת הוי (ויקרא י"ג וי"ו), ואס הוי בשי"ן,
 והנה כן (היגע ט' י"ב) באַרי מין • (זן עזרא) • זלשן אשכנז תרגומי כפי הכות • קדקד
 בנוח ציון • תחת אשר היו מטיבות ראשן להתיבות, יקרא ה' את קדקדן, ותהינה כמאסות •
 פּההן • כנוי לערוה, מענין והפיתות לרלמות (מלכים א' וי"ו) • (זן אלף) • יערה •
 יגלה • ובתרגומי בחרתו בלשון נקיה • והנה כל המקרא הזה הוי עיד מדברי השם •
 המתחיל בנסוק הקודם בגב'הו'כו', וזא שם במוקוס כנוי, כמו ילדיו אל אל ישועי (זיב
 ל"ט מ"ח), ורבים כן • (יח) העבסים • עדי שמימה האשה ברגליה שמקשקש • ויונתן
 מרגם מוכיח, ואפטר שהיה זה, שמקשקש תלוי במועל (ד"ק) • ואני תרגומתי על פי
 הכשדי • והשביסים מיני שוכה לתכשיטי הראש, והרבה יש בלשון משנה, שנים של שוכה •
 (רס"י) • והשהרנים • כלי עשוי בדמות ירח, סהרא • (מדברי ד"ק) • והם עדיים
 דומים בזורתם לכחי ירח, וכן תרגומתי • ואולי תוספת הכו' להקטן הענין (דעמינושיפֿע,
 פֿערקליינערנד), כמו אישן עיני (שירת האזינו), מן איש • (יט) הנטפֿות • מענין
 נטף ישלח (שמות ל'), והוא הכלי שמתחין בו הכרי באַלזאַמא (באַלזאַם) בלע"ז • (זן
 מלך) • והשרוח • כמידי הורוע, דמתרגם שירא • (רס"י) • והרעלות • מן המשנה,
 מדיות רעילות (שנת פרק במה אשה) • ופירשו הנא כים, נעיק שמימות על ראשן,
 ומתכסות בו כל הפנים, שאין נראה להם אלא העינים, וקוסרות למטה • (מדברי ד"ק) •
 וכן תרגומתי • (ב) הפאורים • מן פארי פאטים יהיו על ראשם (חוקאל מ"ד), ורסי
 הונבעות שהן פאר לאדם כשהם על ראשו • (מדברי ז' מלך) • והצערח • הוא מחליני
 הורוע, כמו שאמר (שמואל ב' א') ואנעדה אשר על זרועו • ויונתן תרגם ושירי רגליא, ידמה
 כי הוא כלי ארד, יש שהוא עשוי לזרוע, ויש שהוא עשוי לרגל וקרא נעדה על התכונה, לשון
 נעד, ואשר עשוי לזרוע לפי שהוא עשוי על תכונת אותו של רגל, נקרא גם כן אנעדה •
 (הל"ל) • והקשרים • יתרי משי שקוסרות מהם ראשן • (מדברי ד"ק) • ובתי הנפש •
 על החזה, שהוא בית הכספ, כי בו הוא הלב • (ז' עזרא) • והלחשים • הוא עדי שפולות
 חימו הכנים באזניהם, נקרא כן, לפי שהאזנים נעלות הלחש • (מדברי ד"ק) •
 (בא) הטבעות • באנבעות • (ז' עזרא) • ונמוי האף • במטס • (כב) המחלצות •
 כמו וסלבז איתך מחלצית (זכריהו ג'), והם לנושים כאים, וכן תרגם יונתן כחוניא •
 (ד"ק) • והמעטפות • לניש, מתעטף בו האשה • (מדברי זן עזרא) • והמטפחות •
 יפית • (רס"י) • והטעם בודרים, אשר תשימנה הכנים על בנדיהן מלמעלה, וכן המתפחת
 אשר עליך (רות ג') • וההרשימים • כיסים, וכן בשני תרגומים (מלכים ב' ה'), וכן נקרא
 בערבי רבים כרעא, והמ"ת בערבי, בערבי כף, במקומות רבים • (מדברי ד"ק) •
 (כג) הגלינים • לנושים דקים מאוד, עד שנגלה הכשר מתחתיהן • ונקראו גליונים מלשון
 גליו, וכן נקראים בלשון הערב אלגליל • עיין בדברי ר' שלמה זן מלך • וההדוניים • מין
 כסאן יפֿי, כמו סדין עשה • (סוף משלי) • והצניפות • הם תכשיטי הראש, כמו
 וסוף מלכה (להלן ס' נג'), וכן אמר הכשדי: וכמריא • ועל פי זה תרגומתי בל"א
 והרדירים

וּמִשְׁקֵרוֹת עֵינַיִם הַלֹּךְ וּמַפּוֹף הַלְכָנָה וּבְרִגְלֵיהֶם הָעֵבֶסְנָה : (יז)
 וְשִׁפְחָ אֲדָנָי קָדְקָד בְּנוֹת צִיּוֹן וַיְהִי פִתְחֵי יַעֲרָה : (יח) בַּיּוֹם הַהוּא
 יָסִיר אֲדָנָי אֶת הַפָּאֶרֶת הָעֵכָסִים וְהַשְּׂבִיטִים וְהַשְּׂהָרְנִים :
 (יט) הַנְּטָפוֹת וְהַיְשָׁרוֹת וְהַרְעָלוֹת : (כ) הַפָּאֶרִים וְהַצְעָרוֹת
 וְהַקִּשְׁרִים וּבְתֵי הַנֶּפֶשׁ וְהַלְחָשִׁים : (כא) הַמַּבְעוֹת וְגִזְמֵי הָאָף :
 (כב) הַמַּחְלָצוֹת וְהַמַּעֲטָפוֹת וְהַמַּטְפָּחוֹת וְהַחֲרִיטִים : (כג) הַגְּלִיטִים

והסדינים

ר ש י

ויונתן תירגם וצפנתסן ויקפן היו קושרות פירות נכריות קליעת שערות תלושין
 כורכות עם קיעותיהן שירחו גסות וטפופות : וצרגליהם תעכסנה • כשהן
 עוזרות צדוק חלל בחורי ישראל דורסתו צרגלו ורומזתו לך חיבת גואפות כד
 להצעיר צו יגד הרע כעכס זה של נחש עכס הוא חרם של נחש : (יז : ושפח •
 לשון גרעת כמו מספחת היא ועל שנכתב צשי"ן דרשו צו רצותיו שחששנה שפחות
 מוכדנות ויש שדרשוהו שהרצה בהן משפחות של כנים : פתחן יערה • כליהן יערה
 לשון חרמי הוא פתוח אוכמא הן היו חומרות ימחר יחיש מועשהו דוכוס רואה
 אותי ונוטל אותי כשצא הפורענות היו שרי צבוכדנאצר נוטלין אותן להיות להם
 לבשים מחמת יופיין רמוז הקצ"ה למועיוניות שלהם והיו שופעות דס זיבה כאדם
 המערה מכלי חל כלי והיו נמאסות עליהן ומשליכין אותן לארץ מעל קרונות שלהן
 ויונתן תירגם יקרהן יעדי : פתחן • לשון רוחצ לשון גודל : (יח) ציום הסוה •
 לעתיד לבא כשיצא הקצ"ה להשיב את ישראל חליו יסיר ה' מהם את הפארת
 העכסים שלא יהיו תולין הפארתם צנוי תכשיטי נשים ודבר נבלה : העכסים •
 המנעלים אשר צרגליהם אשר בהם תעכסנה : והשביטים • מיני שבכה לתכשיטי
 הרחם והרצה יש בלשון משנה שנים של שבכה : והשחרונים • יונתן תירגם
 סיבכיה : (יט) הנטיפות • עונקיה לשון ענקים לגרגרת ולשון נטיפות על שם
 שחלויות על הצואר ונוטפות על החזה והם למין מרגליות נקובות חרוזות בחוט
 מושטינאלח"ם בלע"ז (ל"ל מוסקה"דין Muscadin בל"א ביזאס קיכליון) :
 והשרות • למידי הזרוע דמתרגם שיריא : והרעלות • לניף שמנטיפות צו כל
 פרנופיקן חוץ מוגלגל העין כדי שיתחזה אדם ליזון במרחית הלסחות • ל"א
 והרעלות מיני מדבלים נחיס להטעטף בהם ובלשין משנה יש מדוות רעולות
 צומסכת שבת : (כ) הפארים • תרגום כלילא כמו פארי המגזעות : והלעדות •
 הלעדה של שוקיים : והקשורים • כמו שמעו קשורים קלרים שקושרין בהן שערך
 ויש שעושין אותן מזהבין פרשיינ"ש בלעז (הוא פרענינ"ט , Precint. בל"א איין
 צוגד) : ובתי הנפש • שכנגד הלצ גיש"ק בלע"ז : והלחשים • נמי האזן מוקים
 שלוהשין לה שם : (כב) המחלנות • כיתועיא כמו וקח לך את חלינתם שהקוף

מלובש

ישעיה ג

וְהַסְדִּינִים וְהַצְנִיפּוֹת וְהַרְדִּידִים : (כד) וְהָיָה תַחַת בְּשֵׁם מִקַּיְהוּה
וְתַחַת חֲגוּרָה נִקְפָּה וְתַחַת מַעֲשֵׂה מַקְשָׁה קִרְחָה וְתַחַת פְּתִיגִיל
מִחֲגֹרֶת שֶׁקִּי תַחַת יוֹפִי : (כה) מִתֵּיךְ בְּתָרְבִי פָּלוּ וּגְבוּרְתְּךָ בְּמַלְחָמָה :
(ט) וְאָנוּ וְאָבְלוּ פְתַחֶיהָ וּנְקַתָּהּ לְאַרְצָךָ תֵּשֵׁב :

(א) והחזיקו

ר ש י

מלונש בהם וכשפושטין אותה חולצין אותה מן הגוף : והמעטפות • מלונש המטה
בהרגומו וששיפיה : והמטפות • מופות : והחריטים • תירגמו מהכויא דפוס
של בית הרחם כדמתרגמינן וכומו מוחך : (בג) הגליונים • הן המרחות
בהרגומו מחזייתא ספיקי"א בלע"ז Specchio (בלשון איטלני' היין שפיגל ובהש"י
כ"י מירור"ש בלע"ז, Miroire, כמו שמות ל"ה ה' והוא הוא) ועל שם שמגלות
צורת הפנים קרויין גליונים או שמה מרחות שלהם נגללות סיו : והסדינים • של
פשתן הם שמתעטפין בהן : והצניפות • מולקי"גש בלע"ז : והרדודים • כצניתא
פיר"מלך בלעז (כמו פערמעליע"ט, Fermeillet, בל"א העקליין, דען קהפף
צוטן לו בפעם טיגן) והם של זהב שמכניין בהם הסרבל שהשעה מתעטפת בו :
(כד) ויהי תחת בשם ויק יהיה • ויקום שהיו מתבשמות בו יהיה גימק : והתת
חגורה נקפה • מיקום שהגורה שם יהיה יקף נחתך בהצורה ורושמי מכות כמו
ואחר עורי נקפו ונקף סככי היער : ותחת מעשה וקשה • ויקום שהיו עושות בו
המעשה האמור למעלה הלך וטפוף הלכנה והוא בגובה הראש שם תהיה מקשה
קרחת מכה המקרחת את הרא' מקשה לשון דה לדה נקשן ואני הייתי מפרשו תחת
מעשה מקשה מקום שהיו הגורות נותנות טבי הזהב העשוי' מקשה צטרי"ך בלע"ז
Battus (בל"א גהעמרט, גשלאגן וכן לועז הרב ז"ל בשמות כ"ה י"ח צד"ה
מקשה) אלא שהוא נקוד פתח והוא צמורה בעשרה נקודות פתח ואין אחד מהם
דבוק לתיבה של אחריו וכל מקשה שהוא דבוק נקוד קמץ : ותחת פתיגיל • הוי
כשתי תיבות פתי גיל כלי שהוא מוציאן לודי גילה והוא בית הרחם האמור למעלה
פתחן חילוף אותה גילה תהיה מהגורת שק בכל מהנים : כי תחת יופי • כי זאת
הוגנת להיות להם תחת יופי שהיו משתחנות בו : (כה) מתיך • גבורך מתי
מלחמותיך היוצאים בצבא צמניין : (כו) ואנו • לשון חנינה : פתחיה • שערי
עוירות ובהים בכל שעריהם יבא הספד : ונקתה • ותתרוקן מכל כמו וגם אני
נתתי להם נקיון שינים ובלשון משנה יבא פלוני נקי מנכסיו : לארץ תשב • מגובה
גשפנות ישבו לארץ ידמו בהשעה צלב :

(א) והחזיקו

מכלל יופי

ג (ד) זחעלולים, תאר בתוספת תי"ו בשקל תחלוף רעב, מענין עוללוונק : (ו) לכה,
כתוב בהא טוספת כמו ולכה אכוא מה אעשה בני : (ח) למרות, מנכין הפעיל משפטו
המרות : (ט) הכרת, בשרש הכר פירש הריק"ם הכרת פניהם מנחת פניהם כלומר עזות
הפנים

תרגום אשכנזי

יד

דיא קאממערטיכער, דיא דיאדעמע, דיא זאממערקליידער. (כד) דער פֿערוועס זונג רונסט קעממט און וואָהלגערוכעס שטאַטט; שטאַטט גירטעל שטרימען, שטאַטט האַארטור קאהלעס הויפט, שטאַטט ווייטען מאַנטעלס ענגער זאָק — בראַנדמאַל שטאַטט דער שענהייט. (כה) דיין קריגסהער פֿעללט דורכס שווערד, דייע העלדען בלייבען אין דער שלאַכט. (כו) יאממערנד טרויערן איהרע (ציונים) טהאַרע; זיא — דיא מענשענלעערע, זיעט, טיף געבייגט, צור ערדע. (א) יעגעס

ב א ו ר

והרדדים. הוא לבוש דק נקרא בערני ארד, וכן נשאו את רדידי מעלי (שיר ה'), וכן תרגם יונתן כבנתיא, ובדברי רבותינו ז"ל הנתן כבנתי לבתי. (מדברי רד"ק). (כד) מק. הוא מסיסת הבשר, כמו ולטוני חמק בפיהם (זכריה י"ד). (מדברי רד"ק). והטעם: בניקוס ריח הנשמים, יהיו ארדי עפוש הכנאשים, כי ימס ויבאש בשר הנשים המתבשמות מנגשים ומחללים רעים. והחה חגורה יכו'. ולתר דהואה אסרן פסיקיא יהי דוסיין דמחא. (כסדי). והענין: במקום תנורות כלות יקיפו תנורות וישמי מכות את מתניהן. נקפה. כמוואחר עירי נקפו (איוב י"ט), ובדברי רז"ל אין אדם נוקף אצבעו וכו'. (מדברי רד"ק). מעשה מקשה. פירוש מעשה אזה, וכן כתומר מקשה המה (ירמיהו יו"ד). וענינו תחת אשר היו מתקנות את השער ומשוות אותו, תהיה עתה קרחה תחת אותו תקן השער והשויתו. (מדברי רז"ל). ועל פיזה תרגמתי. פחיגיל. חלקו דק מרוקס, יוסם על כל המלבושים. (ראב"ע). ושעור הכתוב הוא, שתחת המעיל הרחב, אשר התעטפו בו, תלבשנה שקר, עד שיהיה כתנור על מתניהן. כי החתופי. בדברי רבותינו ז"ל (שבת דף ס"ב) כי תחת יופי, אמר רבא היינו דאמרין אנשי: חל פ' שפרא כואה. (מדברי רד"ק). הנה לדעתם ז"ל כי האמר פה מלשון כויה הוא, ומדבריהם נראה גם, שאלמר "כויה תחת יופי" היה רגיל בפי יושבי ארץ הקדם. ולכן תרגמתי כן, כי הוא מיושב מאד להמשך הכתוב הזה, אשר שכל חלקיו הם מאמרים הפכיים (אנטיטהזעזען). והנן. (כה) מתיך. מתי מלחמותיך, היונאים צבא במנין. (רש"י). וכן תרגמתי. וכנוי הנקבה שז לדעתי על ישראל בכללו, וכנה הנביא את האומה בלשון נקבה, ורבים כן. ונבדתיך וכו'. נבדתיך, וכן תרגם הכסדי; ועבדי נכתיך. והוא מושך עצמו ואחר עמו ושתי דלתות המקרא מקבילות כזה: מתיך בחרב יפלו

גבורתך במלחמה —

(כו) ואנו. כמו לא אכלתי באני (דברים כ"ו י"ד). והוא מהשניים הנראים, ובאה האלה כמו וסרו הפרדעים (שמות ח' ז'), מלרע. (ן' עזרא). ונקחה. תהיה נקיה מאנשיה, מאין יושב בה. (רד"ק). וכן אמר הארמי: ותתרוקין, וכן תרגמתי. והנה דבר הנביא פה בדרך ההגשמה, פערזאניפיקאציון, ואמר, ששערי ליון יתאוכנו ויאבלו, כויהיו שוממים מאין יבא ואין בא, והיא, הרקה מאין אדם, תשב לארץ, ותמאכל על אבדן יושביה. (א) והחזיקו

מכלל יופי

הפנים ומצח אים להם, ואמר כי בלשון ערבי הכר עזות פנים: (יב) מעולל, שרשו עלל ואפשר איה' מלה מרובעת מענין עול ימים, ויש מפרשים אותו מענין מעול וחומץ, וכשרש עלל כתב שהוא תאר בתוספת מ"ם כמו עולל ויונק, וכן בפירוש כמו שאמר ונתתי נערים שריהם, ויש מפרשים אותו מענין עוללות וכן תרגם יונתן צמא דסרכויה בזוהרו כמעללי כרמא: ונשים משלו בו, כמשמעי: ופירוש מרוב רדפס תאותם במשגל משלו בהם הנשים הפך והוא ימשל בך, ולדעת התרגום הוא תאר מענין כנשה כאשר נוטה בו שתרנס וכמרי תיבא שליטוביה: מאשריך, דויה לומר מי שאומר לך אשריך כשתעשה מעשים הרעים אותם הם מתעים אותך וכן תרגם יונתן משנתיך

הרגום אשכנזי

ד (א) יענעם טאגס אומקלאממען זיבען וויבער איינען מאן, שפרעלען גווייז
 עססען אונזער אייגענעם בראד, קליידען אינם זעלבסט; לאס' אונס נור נאך
 דיינעם נאמען גענאנגט ווערדען, טילגע אונזרע שמאך הינוועג! (ב) גאטטגעלע-
 ליגע שפרעסלינגע זינד דאן לוסט אונד העררליכקייט, דעס לאנדעס בלישהע שטאלץ
 אונד רוחם — דען גערעטטעטען ישראל'ס. (ג) יא, ווער אין ציון איבדיג איזט,
 צוריק אין ירושלים בלייבט — הייליג גענטט מאן איהן; אללע, אין ירושלים, צום
 לעבען אויפגעצייכעט. (ד) האט דער עוויגע נון דען אונפלאט דער טעכטער
 ציון'ס וועג געוואשען, ירושלים'ס בלוטשולדען אויס איהרער מיטטע געשפיהלט,
 מיט

ב א ו ר

ד (א) והחזיקו. ויתקפן. (הכשלי). וכן תרגמתי. שבע נשים יכו'. שיעור הכתוב
 הוא, שבעת המורכבן והשמה, תהיינה הכשים עובות, שפלות וכבוד, עד שששים רבות
 תרדפה אחר איש אחד, ותאמרנה לו, שהן בעצמן תבקשנה לכן בסות ומזון, והוא אינו צריך
 לדאג בעבורן, כחובת כל איש בעל אשה, רק שקרא אתהן בשמו, ויגול מעליהן חרפה ובו,
 כי בוסת וכלמה היא לאשה, אם תשב בדד, ואין איש עמה. להכנינו נאכל ושמלתנו נלגש.
 מדילנא ניכול, ומדילנא ניכסי (הארמי). אפך. כמו אסף אלהים את חרפתו (ראשית
 ל"ג), והוא לדעתן עזרא עם מענין כריתה וכליון, כמו אסף אסיפס (ירמיהו י"ג),
 וכן תרגמתי פה. (ב) ביום ההוא יגו'. אחר שתכנעה הכשים הונות, המסחמות מות
 האומה, יקיס דור אחר, זרע ברוך, ומטע ה' להתפאר, ובנים יולדו יהיו מוכתרים
 בנימוסין, נחמדים נמעשים וכבדרים במדותיהם. לצבו. הוא מו דבר כנין, שיש חפץ
 בו. (רש"י). ופרי הארץ. הם בני הנדיקים, פרי עץ חיים, הם יהיו לגאון ולתפארת,
 אשר בהם יתפארו ויתהללו פליטת ישראל. (הכ"ל). ודברי הרב ז"ל מכוונים הם מחד להמך
 המקראות, ולכן תרגמתי על פיו אשכנזית. (ג) קדוש יאמר לו. קדוש יקר חובו. וטעם
 המקרא, שכל פושעים וחטאים ישמרו יסודו, ולא יותרו בארץ רקדושים ורליה'. כל
 הכתוב לחיים (יהיה) בירושלים. כל הנדיקים, אשר יגזר עליהם ה' חיים וברכה בשר
 זרקתם, ישנו לנטח בירושלים עיר הקדש. וענין הכתיבה לחיים ידוע הוא מספרי הקדש
 (שמות ל"ב ל"ג, תהלות ס"ט כ"ט, דניאל י"ב א'). (ד) אם. אם זה ענינו כמו
 והיה אם נא אל אשת אסיו (ראשית ל"ה) ואם יהיה היובל לבני ישראל (במדבר ל"ו) והדומים
 להם, כמו שכתבנו בספר מכלל. (מדברי רד"ק). וכונתו ז"ל, שחן אם כזה מורה על
 התנאי

מכלל יופי

משבתך אטעידך ויש מפרשים מאשריך כמו מישריך כלומר אותם שהיו ראויים לישר אותך בדרך
 הטובה הם התעו אותך: (יג) לריב לדין, שניהם מקור מנין הפעיל. עיקרם להריב להדין
 והעד הקמן ואלו היו שמות היו ד' נקודים בשוא: (טו) מלבם, באה ה"א מה
 חסרה מהמכתב והיא נבלעת בדג"ש וקרי מה לבם וכן מה זה בירך: (טז) ושפוף מן טף
 כלומר שהיו הולכות בדרכים ובשוקים ומספקות ומרקדות בחיפא כמו הקטנים שחן להם גסת,
 אי יהי מן טוף ומליל בתי"ו כלומר ילכו בשוקים מתופפת בדיהם ומעבסות ברגליהם ויהי טפף
 וחפף בענין אחד כמו טעה ותעה ופירוש אחר בארשו: תעבסנה, תקשקשה בעבסים
 שברגליהם שהם הפעמינים ומאזיעים קיל: (יז) ושפח, מענין שאת או ספחת וחף על
 פי שכתוב בשי"ן: פתהן, הנפרד ממנו פות, ובהסמא לכינוי פתהן, ובמכלל פתהן כמו
 פתן אבל לפי: שנתא ה"א פתהן בניר"ו נאמר כי ה"א איננה מן הכינוי שאם היה
 כן היה סג"ל כמשפט וכאמר כי היא לנקה, כי יאמר פתה לסידה ולרבות והפיתות לרלתות
 הנית